OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
LsN Janne Kanerva

29.1.2021

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE ILMAILUA JA ILMA-ALUKSIA KOSKEVIEN YLEISSOPIMUKSEN JA KAHDEN PÖYTÄKIRJAN HYVÄKSYMISEKSI JA VOIMAANSAATTAMISEKSI SEKÄ LAIKSI RIKOSLAIN MUUTTAMISESTA (HE 232/2020 vp)

Oikeusministeriö toteaa otsikkoasiassa kunnioittavasti seuraavan:

Oikeusministeriö on osallistunut hallituksen esityksen valmisteluun, jossa ministeriön näkökannat on otettu huomioon. Kahden lausuntokierroksen lisäksi esitys on valmisteltu ministeriöiden ja viranomaisten tiiviissä yhteistyössä, jossa on tarkkaan ja huolellisesti arvioitu yleissopimuksen ja pöytäkirjojen velvoitteiden suhde tilanteeseen Suomessa.

Oikeusministeriön hallinnonalaa koskevat ensinnäkin rikosoikeudelliset velvoitteet. Rikoslainsäädäntö on arvioitu siinä määrin kattavaksi, että yleissopimuksen ja pöytäkirjojen ei ole katsottu edellyttävän uusien tekojen säätämistä rangaistaviksi. Koska näiden asiakirjojen eräänä keskeisenä tavoitteena on torjua lentoliikenteen terrorismia, oma merkityksensä arvioinnissa on ollut terrorismirikoksia koskevilla rikoslain (39/1889) 34 a luvun säännöksillä. Huomioon on tarvittavassa määrin otettu myös Suomessa noudatettavat rikosoikeudelliset periaatteet.

Yleissopimuksen ja pöytäkirjojen eräiden määräysten on katsottu edellyttävän rikoslain 1 luvun 2 §:n täydentämistä niin, että siihen lisätään uusi 3 momentti, jonka mukaan Suomen lakia sovelletaan Suomen ollessa ilma-aluksen laskeutumisvaltio tai operaattorivaltio. Rikoslain 1 luvun muiden säännösten tavoin uudet toimivaltaperusteet eivät edellyttäisi epäillyn rikoksen käsittelemistä Suomessa

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

vaan mahdollistaisivat sen. Uusien toimivaltaperusteiden itsenäisen merkityksen voi myös olettaa muodostuvan pieneksi, koska tekoihin saattaisi joka tapauksessa soveltua jokin rikoslain 1 luvussa jo säädetty alueellisen toimivallan peruste. Hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa harkittiin myös kysymyksessä olevien tekojen säätämistä kansainvälisiksi rikoksiksi (s. 29 ja 30), mutta rikoslain 1 luvun 2 §:n täydentäminen katsottiin useastakin syystä perustelluimmaksi ratkaisuksi.

Yleissopimuksen 1 artiklan 4 kohdan a alakohdan vuoksi hallituksen esityksessä ehdotetaan eräiden rikosten yrityksen säätämistä rangaistavaksi. Tämä koskee kemiallisen aseen kiellon rikkomista (rikoslain 11 luvun 8 §), biologisen aseen kiellon rikkomista (rikoslain 11 luvun 9 §), liikenteen häirintää (rikoslain 23 luvun 11 a §) ja vaarallisten aineiden kuljetusrikosta (rikoslain 44 luvun 13 §). Liikenteen häirintää koskevaan pykälään tehtävällä muutoksella otetaan samalla huomioon tieliikennelainsäädännön muuttuminen. Kuten hallituksen esityksestä ilmenee (s. 18), kysymyksessä olevien rikosten yrityksen rangaistavaksi säätämisen voi katsoa olevan linjassa niiden periaatteiden kanssa, joita yrityksen rangaistavaksi säätämisen edellytysten osalta ilmaistiin rikosoikeuden yleisten oppien uudistamisen yhteydessä (HE 44/2002 vp).

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että Suomi antaa kaksi ilmoitusta, joiden mukaan Suomi ulottaa tuomiovaltansa tapauksiin, joissa rikos kohdistuu Suomen kansalaiseen, sekä tapauksiin, joissa rikoksentekijä on kansalaisuudeton henkilö, jonka vakituinen asuinpaikka on Suomen alueella. Nämä ilmoitukset liittyvät rikoslain 1 luvun 5 ja 6 §:n säännöksiin, joissa säädetään Suomen lain soveltamisesta suomalaiseen kohdistuneeseen rikokseen ja pysyvästi Suomessa asuvan henkilön tekemään rikokseen.

Lisäksi hallituksen esityksessä ehdotetaan, että Suomi antaa kaksi selitystä, joiden mukaan Suomi soveltaa tiettyjä määräyksiä niitä rikosoikeutensa periaatteita noudattaen, jotka koskevat vastuusta vapauttamista perhesuhteiden perusteella. Nämä selitykset liittyvät rikoslain 15 luvun 11 §:n säännöksiin rikoksentekijän suojelemisesta (esityksen s. 19). Mainitun pykälän 2 momentin mukaan rikoksentekijän suojelemisen rangaistavuus ei koske tiettyä rikoksentekijän lähipiiriä (esimerkiksi aviopuoliso sekä sukulaiset ylenevässä ja alenevassa polvessa).

Rikosoikeudellisten velvoitteiden lisäksi yleissopimus ja pöytäkirjat sisältävät oikeusministeriön hallinnonalaa koskevia velvoitteita, jotka liittyvät rikostutkinnan toimittamiseen, rikoksen johdosta tapahtuvaan luovuttamiseen ja keskinäiseen oikeusapuun. Näiden velvoitteiden ei ole arvioitu edellyttävän lainsäädäntömuutoksia. Ne pitkälti vastaavat velvoitteita lukuisissa sellaisissa kansainvälisissä instrumenteissa, joihin Suomi on liittynyt, ja nyt tehty arviointi suhteessa Suomen lainsäädäntöön vastaa aikaisemmissa yhteyksissä tehtyjä arviointeja. Tämä koskee myös rikosoikeudellisten velvoitteiden

arviointia. Tältä osin voi viitata esimerkiksi Suomen äskettäiseen liittymiseen merenkulun turvallisuutta ja mannerjalustalla sijaitsevien kiinteiden lauttojen turvallisuutta koskeviin pöytäkirjoihin (HE 100/2019 vp, LaVM 1/2020 vp ja EV 18/2020 vp; SopS 81−85/2020).